

DİYARBAKIR ARKEOLOJİ MÜZESİ ÖRNEĞİ İLE GÜLABDAN

Gül GEYİK*

GİRİŞ

Gülabdanlar, Osmanlı sanatında özel bir yere sahip gül suyu serpicisi olan koku kaplarıdır. Gülabdanların altın, gümüş gibi kıymetli madenlerden ve cam, seramik gibi malzemelerden yapılmış örnekleri görülmektedir.

Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'nde bulunan bir adet gülabdanın değerlendirileceği bu çalışmada öncelikle gül ve gül suyunun, koku tarihi içerisindeki önemi ve gülabdanların genel özellikleri ele alınacaktır. Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'nden alınan izinle incelemeye almış olduğumuz gülabdanın fotoğrafları çekilmiş ve durumu tespit edilmiştir. Çalışmamızda teknik, form, renk ve ölçüleri ile detaylı tanıtımı yapılan eser, cam malzemeden üretildiği için, çalışmanın değerlendirme bölümü cam gülabdanlar üzerine şekillenecektir.

Bu çalışmada, Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'nde bulunan gülabdanın detaylı incelenmesi ile dünya ve Türkiye'nin farklı müzelerinde yer alan, antikacılar tarafından satışı devam eden cam gülabdanların, kültür tarihi içindeki öneminin gösterilmesi amaçlanmıştır.

GÜL VE GÜL SUYU

Gül (rosa), gülgiller (rosaceae) familyası içerisinde bir çiçek türü olup, gülün doğal ve doğal türleri dışında 45 binden fazla çeşidi ve melezlerinin olduğu bilinmektedir (Korkmaz&Özçelik, 2015:76; Özçelik&Orhan, 2010:179). Günümüzde başta İran, Afganistan, Türkiye olmak üzere Hindistan, Bulgaristan, Mısır, Rusya, Fransa ve Fas, gül yetiştiriciliğinde önemli ülkeler arasındadır (Torusdağ&Bakkalbaş, 2019:766).

* Doç. Dr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, gul.geyik@atauni.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4149-5938

KAYNAKLAR

- Abdulaziz Bey (1995). Osmanlı Adet Merasim ve Tabirleri Toplum Hayatı (Yayına Haz. Arısan K. ve Ansan Günay D.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Acar, Ş. (2003). Düşlerin Kokusu Buhurdan ve Gülabdanlar. Antik Dekor Dergisi, S.75, 109-114.
- Açıkel, Y. (2018). Hz. Peygamber-Gül İlişkisi ve İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi. SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.30, 71-103.
- Alsancak, Z. (2017). Türk Kültüründe Gülün Simgesel Anlamları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Üniversitesi.
- Altıntaş, A. (2007). Edirne’de Gülcülük. Tıp Tarihi Araştırmaları, 15, 158-165.
- Altıntaş, A. (2009). Gül: İlaçların En Güzeli Kitabı. İstanbul: Hayykitap Yayınevi.
- Altıntaş, A. (2010a). İslam Tasavvufunda Gül, Peygamberimiz ve Diyarbakır. Diyarbakır 2 Nebiler, Sahabiler, Azizler ve Krallar Kenti (43-50). Diyarbakır: Diyarbakır Valiliği Kültür Yayınları.
- Altıntaş, A. (2010b). Kokulu Gülün Tedavide Aromaterapide ve Kozmetikteki Yeri. Sağlık Yönetimi ve Eğitim Dergisi, S.23, 68-70.
- Arseven, C.E. (1965). Gülabdan Maddesi. Sanat Ansiklopedisi, C.II, 665. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Arslan Kalay, H. (2019). Osmanlı’nın Zarif Kültüründen Kalan Miras; Bitlis Etnografya Müzesi’nden Örneklerle Buhurdan ve Gülabdan. Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, S.8 (2), 154-169.
- Aydın, B. (2020). Sanat Dünyasında Bir İfade Aracı Olarak Çiçek İmgesi: Gül. İdil, 68, 599-616.
- Ayhan, G. (2014). Muğla Müzesi’ndeki Mimari Tasvirli Gülabdan. Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic, Vol. 9/10, 61-75.
- Ayvazoğlu, B. (2001). Güller Kitabı. İstanbul: Ötüken Neşriyatı.
- Bakır, A. (2005). Ortaçağ İslam Dünyasında Parfümcülük. Kutsal Dumandan Sihirli Damlaya: Parfüm (41-54) (Ed. Şennur Şentürk). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bardakçı, M. N. (2010). Türk Tasavvuf Kültüründe Gül Sembolü Üzerine Bazı Düşünceler. Gül Kitabı- Gül Kültürü Üzerine İncelemeler (109-115) (Ed. Bilal Kemikli, Selami Turan). Isparta: Isparta Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayınları.
- Bayramoğlu, F. (1982). Beykoz İşi Cam Eşya. Türkiyemiz, S.38, 1-7.
- Bayramoğlu, F. (1996). Türk Cam Sanatı ve Beykoz İşleri. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bodur, F. (1987). Türk Maden Sanatı. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Sanat Yayınları.
- Canav, Ü. (1985). Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Cam Eserler Koleksiyonu, İstanbul: TŞCFAŞ Yayınları.
- Carboni, S. (2001). Glass from Islamic Lands, London: Thames & Hudson Ltd.
- Çap, S. (2018). Tasavvufta Gül Sembolü Ve Gül İle İlgili Telakkinin Oluşmasında Uydurma Hadislerin Rolü. Bilimname, XXXVI, 455-498.
- Çerikan, F.U. (2020). İlkelden Moderne Kokunun Tüketimi Ve Türk Kültüründeki Yansıması. Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, S.48, 394-408.
- Erginsoy, Ü. (1978). İslam Maden Sanatının Gelişmesi (Başlangıcından Anadolu Selçukluların Sonuna Kadar). İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Gedük, S. (2013). Osmanlı Saray Kültüründe Buhur ve Gülsuyu Geleneği. Topkapı Sarayı Müzesi Yıllıkları, 6, 138-155.
- Geyik Karpuz, G. (2014). Adıyaman, Elâzığ, Hatay, Mardin, Şanlıurfa Müzelerinde Bulunan İslami Dönem Cam Eserleri (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi.
- Karakurt, M. (2021). Antik Çağ Mısır, Hellen Ve Roma Dünyasında Parfüm Kullanımı. Antik Çağ’dan Günümüze Parfüm (1-18) (Ed. Atıla, C. ve Erginer, E.). Ankara: Myrina Yayınları.
- Keskiner, P.B. & Sarıgül, N. (2006). Gülabdan Büyülü Çeşme Neslihan & Ahmet Keskiner Koleksiyonu, İstanbul: Alif Art Antikacılık A.Ş. Yayınevi.
- Kurnaz, C. (1996). Gül Maddesi. TDV İslam Ansiklopedisi, C.14, 219-222. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı.
- Küçükerman, Ö. (1994). Camcılık Maddesi. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C.2, 372-374. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Küçükerman, Ö. (1998). İstanbul’da 500 Yıllık Sanayi Yarışı Türk Cam Sanayii ve Şişecam. İstanbul: TŞCFAŞ Yayınları.

- Küçükerman, Ö. (2002). 200 Yıllık Boğaziçi Camcılık Mirası İçinde Beykoz Camları. İstanbul: TŞCFAŞ Yayınları.
- Kürkçüoğlu, M. (1985). Türk Gül Yağı, Konkreti ve Absolüsünün Üretimi ve Özellikler (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Anadolu Üniversitesi.
- Ortaylı, İ. (2008). Osmanlı Sarayı'nda Hayat. İzmir: Yitik Hazine Yayınları.
- Özçelik, H. & Korkmaz, M. (2015). Çeşitli Yönleriyle Türkiye Gülleri. SDU Journal of Science, 10 (2), 1-26.
- Özçelik, H. & Orhan, H. (2010). Türkiye'nin Gülleri. IV. Süs Bitkileri Kongresi Bildiriler, 22-24 Ekim 2010 Mersin. 178-188.
- Özgümüş, Ü. (1996). Gülabdan Maddesi. TDV İslam Ansiklopedisi, C.14, 227. İstanbul: TDV Yayınları.
- Özkan, Ö. (2005). Bir Tedavi Bitkisi Olarak Gül'ün Divân Şiirindeki Görünümleri. AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, S. 2, 30-41.
- Sunar, H. & Ateş, A. ve Ersöz, B. (2019). Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Gül'ün Değerlendirilmesi. 3. Uluslararası Mersin Sempozyumu, 31 Ekim-2 Kasım 2019, Bildiri Tam Metinler Kitabı, Kitap 6, 243-256.
- Şentürk, Ş. & İstanbulluoğlu, A. (1997). Beykoz Camları. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Taşçı, H. (1996). Temizlik Kültürümüzün Zarif Hatıraları: Gülabdan ve Buhurdanlar. Tarih ve Medeniyet, S. 27, 64-65.
- Tez, Z. (2000). Sosyal ve Teknik Boyutlarıyla Antikçağ ve Ortaçağ'da Parfüm, Krem, Kozmetik. IV. Türk Eczacılık Tarihi Toplantısı Bildirileri 4-5 Haziran 1998 (423-438) (Ed. Dölen, E.). İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Tez, Z. (2010). İlaç ve Parfümün Sihirli Dünyası Tarihte Eczacılık, Güzel Kokular ve Kozmetik. İstanbul: Hayykitap.
- Torusdağ, G. B. & Bakkalbaşı, E. (2019). Gül (Rosa spp.) Bitkisine Genel Bir Bakış. ISPEC International Conference on Agriculture, Animal Science and Rural Development-III, Van, 764-776.
- Tunçel, G. (2005). İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi ile Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki Gülabdanlar. Dini Araştırmalar, C.8, S.22, 193-203.
- Uluğ, V. B. (2002). Güller (1) Hayatımızdaki Yeri. DERİM, 19 (2), 31-37.
- Uzun, B. (2015). Ottoman Olfactory Traditions in a Palatial Space Incense Burners in the Topkapı Palace (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Koç Üniversitesi.
- Yentürk, A. (2005). Uygarlık ve Parfüm: Bir Yolculuğun Tarihi. Kutsal Dumandan, Sihirli Damlaya Parfüm (7-39) (Ed. Şennur Şentürk). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yıldız, M. (2012). Türk-İslam Kültüründe Gül Algısı. Türk- İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi, C.7, S.13, 23-37.